

Sanatçıların emzirme ve anne sütüne yaklaşımları

Elif Fatma Özkan Pehlivanoglu^{1, *}, İlhami Ünlüoğlu²

Bolu İl Sağlık Müdürlüğü ¹Aile Hekimliği Uzmanı, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi ²Aile Hekimliği Profesörü
*İletişim: eliffatmaozkan@hotmail.com

SUMMARY: Özkan Pehlivanoglu EF, Ünlüoğlu İ. (Department of Family Health Eskişehir Osmangazi University Faculty of Medicine, Eskişehir, Turkey). Approaches of artists to breastfeeding and breast milk. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2019; 62: 1-6.

Breast milk is a natural food that includes basic essential nutrients and energy required for the growth and development of an infant. Breastfeeding, one of the essential ways of holding on to life, has been a major theme in arts thanks to its naturalness and purity. As the fundamental concepts underlying the idea of symbolic objects of desire, breastfeeding and breast milk have commonly been subjects in works of art especially in the fields of painting, sculpture and photography. Considered sacred in many societies, breast milk has become a major theme in works of art since the ancient ages.

Key words: art, breastfeeding, breast milk.

ÖZET: Anne sütü, bebeğin büyümesi ve gelişmesi için gerekli olan enerji ve besin öğelerini içeren doğal bir besindir. Yaşama tutunmanın en önemli unsurlarından biri olan emzirme, tüm doğallığı ve saf haliyle sanatçılar tarafından da eserlerinde işlenmiştir. Emzirme ve anne sütü simgesel arzu nesnelere fikrinin oluşmasında temel kavramlar olurken, sanatçılar tarafından da zaman içerisinde resim, heykel ve fotoğrafçılık alanları başta olmak üzere sanatsal eylemlerle işlenerek, insanlığa sunulmuştur. Çoğu toplum tarafından kutsal sayılan anne sütü, tarih öncesi çağlardan başlayarak pek çok sanat eserine konu olmuştur.

Anahtar kelimeler: anne sütü, emzirme, sanat.

Anne sütü, bebeğin büyümesi ve gelişmesi için gerekli olan enerji ve besin öğelerini içeren doğal bir besindir. Bebeklerin sağlıklı büyüme ve gelişimi için en uygun beslenme şekli olmakla birlikte, anne ile bebeğin sağlığı ve duygusal yakınlığına da faydası vardır. Anne ve memelerin varlığı, çocuğun tüm gereksinimlerini karşılamak için yeterlidir. Çocuk simgesel alışverişlere başladıkça, anne memesinin yerini çeşitli simgesel, yalancı emzikler almaya başlar. Emziği ağızına aldıkça memeden kesilen çocuk, annesinden uzaklaşır. Simgesel dünyaya girdikçe kendi bedenine uzanımı olan annesinin varlığını kesip, oluşan boşluğu, eksilmeyi, çok daha vasıfsız görünen yalancı emziklerle doldurur. Yalancı emzik çocuk için annesinin memesinin yerine koyduğu imgesel bir nesneyken, zamanla simgesel bir arzu nesnesine dönüşmeye başlar.¹ Bu nedenle nesneyle imge arasındaki ayrım, büyüden ve

çocukluk döneminden kaynaklanan tüm görsel sanatların doğal çıkış noktasıdır.² Sanat, insanla nesnel gerçeklik arasındaki estetik ilişki olarak tanımlanmaktadır. Nesnel gerçeklik sanatçıda estetik biçimlerde yansır.³

Yaşama tutunmanın en önemli unsurlarından biri olan emzirme, tüm doğallığı ve saf haliyle sanatçılar tarafından da eserlerinde işlenmiştir. Emzirme ve anne sütü simgesel arzu nesnelere fikrinin oluşmasında temel kavramlar olurken, sanatçılar tarafından da zaman içerisinde resim, heykel ve fotoğrafçılık alanları başta olmak üzere sanatsal eylemlerle işlenerek, insanlığa sunulmuştur. Her ne kadar sanatçıların bu temel kavramların farkındalığına ya da bilgisine sahip olup olmadıklarından ya da bu konudaki düşüncelerinden emin olamasak da, günümüze yansıyan eserlerini incelemek büyük bir etki yaratmaktadır. Çoğu toplum tarafından kutsal

sayılan anne sütü, tarih öncesi çağlardan başlayarak pek çok sanat eserine konu olmuştur.

Bilim ve sanatı tarihsel olarak incelemek gerekirse şu beş evreyi görmek mümkündür:⁴ Mısır ve Mezopotamya uygarlıklarına rastlayan empirik dönem, eski Yunanlıların evreni açıklamaya yönelik akılcı sistemlerinin kurulduğu dönem, ortaçağın dinsel dogmaları ile boğuşan batı karşısında İslam dünyasındaki bilimsel çalışmaları kapsayan dönem, Rönesans aşamasındaki bilim ve sanat çalışmaları parlak dönemi, modern çağ bilim ve sanatı.

Mısır döneminde veya gotik dönemde resim ve heykel yapılmasının tekil ve belirgin bir amacı olduğu söylenebilir. Bu şekilde bütüncül anlayışa sahip olan dönemlerde ve medeniyetlerde resim ve heykel bütün bir medeniyetin kutsal değerlerinin üzerinde durmak ve bu değerleri ölümsüzleştirmek üzere uygulanmaktadır.⁵ 1950'lerde Tokat ilinin Erbaa ilçesinde yükselen Horoztepe Höyüğü yakınında beş bin yıl öncesine ait bebek emziren bir kadın heykelciği bulunmuştur. Bebek bir elini, parmaklarını açarak kadının göğsünün ortasına bastırırken, diğer elini ise kadının beline dolamıştır. Çocuğunu emziren ana Tanrıça heykelciği o devir için ilginç özellikler taşımaktadır. Batı ve İç Anadolu'da eşine rastlanmayan bu heykel, şimdilik Anadolu'nun en eski heykellerini temsil etmektedir. Ayakta bir çocuk emziren Tanrıça imgesinin esas itibarıyla Akdeniz'in güneyinden, antik Mısır dünyasından yayılmış olduğu düşünülmektedir. Ölümlü dünyanın başı olan firavunda vücut bulduğuna inanılan Tanrı Horus'u emziren annesi Tanrıça İsis'in bu şekilde tasvir edildiği bilinmektedir.⁶ Mısır'da Dendera Tapınak Kompleksi'ndeki Hathor Tapınağı'nda bulunan duvar resimlerinde de Tanrıça İsis'in çocuğu Horus'u emzirirken kutsallaştırıldığı görülmektedir.⁷

Memeler vermenin ve almanın fiziksel metaforudur.⁸ Eski Roma'da emzirmek istemeyen annelere seslenen Plutarkhos ahlaki vurgularına başvurularak annelere göğüslerinin öncelikli olarak bebeklerine ait olduğu ve göğüslerin beslemek için yaratıldığı hatırlatılır.⁹ Efsaneye göre Roma'yı kuran Romulus ve Romus, doğdukları zaman bir sepet içinde ırmağa bırakılmıştır. Bir çoban tarafından bulunan ikiz bebekler kurt tarafından emzirilmiş ve bu hikâye de heykele dönüştürülmüştür. Capitoline Wolf adıyla bilinen heykel Türkçe'de Dişi Kurt

Heykeli olarak, orijinal dili olan İtalyanca'da ise Lupa Capitolina olarak bilinmektedir. Milattan önce V.Yüzyıl'da yapıldığı ve XV. Yüzyıl'a kadar geldiği bilinen Dişi Kurt Heykeli, Roma'nın kuruluş efsanesinden etkilenecek yapılmıştır. 1471 yılından beri muhafaza edilen heykelin yaşı ve kökeni tartışmalıdır. Etrüsklü bir heykeltıraşın yaptığı düşünülen heykelde, Romulus ve Remus kurdun memelerinden süt içerken tasvir edilmiştir. Yüksekliği 75 cm. ve uzunluğu 114 cm. olan Dişi Kurt Heykeli, bronzdan yapılmış olup eski çağlardan beri Roma'nın sembolü olarak kabul görmüştür. Araştırmacılar tarafından çeşitli hikâyelere göre yorumlanan heykeldeki "kurt" Türk kültürüyle de bağdaştırılmıştır. Bu da kardeşi Remus'u öldürüp Roma'nın kralı Romulus'a (Truva torunu) kadar gitmektedir ki, Anadolu kökenli bir Etrüsk olduğu düşünülmektedir. Bunun dışında Ortaçağ'da Papa'nın yaşadığı Lateran Sarayı'nda ayakta bir kurt tasviri olduğu da bilinmektedir. Dişi Kurt Heykeli'nde karşımıza çıkan görünüme dönersek; kurt, bebeklere gelecek tehlikeye karşı gözleri ve kulakları gergin şekilde durmaktadır. Tetikte pozuyla duran kurdun, koruyucu durumundan haberi olmayan ikizler rahatça süt emmektedir. Antik dönemden günümüze kadar çok kez resmedilen ve yorumlanan kurt ve ikizler tasvirlerinde, özellikle kurt "koruyucu, pençeli ve çeşme" görevi görmesiyle betimlenmiştir. Buradaki "koruyucu" durumu "ata" kelimesiyle eşdeğer olurken, Türk mitolojisindeki kurtların kutsal sayılması ve atası olarak kabul edilmesi de konuyu daha anlaşılır kılmaktadır. Dişi Kurt Heykeli, Roma'daki Capitoline Tepesi'nde bulunan ve Roma'nın kuruluşuyla ilişkisi olan heykellerin sergilendiği Musei Capitolini'de sergilenmektedir.² Tıpkı Roma döneminde yaşanan bu olay gibi, firavun tarafından İbraniler'in doğan erkek çocuklarının doğumdan hemen sora öldürülmesi emrinin verildiği Mısır döneminde Hz. Musa annesi ve babası tarafından hasır bir sepete yerleştirilerek Nil nehrinin sularına bırakılmıştır. Heykeltıraş Charles Cumberworth bu olayı "Moses saved from the waters" adlı bronz heykelinde konu olarak işlemiştir. Tevrat'ta yer alan bu hadisede, firavunun kızı tarafından bulunup evlat edinilen Hz. Musa'nın emzirilmesi için süt anne olarak kendi annesi tutulmuş, gerçek kimliğini gizleyerek saraya girmiştir.¹⁰

Hint dünyasına bakıldığında ise Krişna en

sevilen Hindu tanrılarında biri olmakla birlikte, onunla ilgili hikâyeler ve efsaneler pek çok esere konu olmuştur. Bunlardan bir tanesi de doğumundan kısa bir süre sonra, bebek Krişna'nın hayatı üzerine ailesinin bir tehlike görmesi ve Krişna'nın koruyucu anne-baba tarafından yetiştirilmesine izin veren gizli bir kaçış yöntemini planlamasıdır. Yashoda, genç Krişna'yı emziren, koruyucu anne olmasıyla bilinmektedir. Hindistan'da XII. Yüzyıl'da yapılan bronz heykelde Yashoda, Krişna'yı emzirirken tasvir edilmiştir ve emzirmenin kutsallığı üzerine yeni bir eser daha ortaya konulmuştur.

Minyatür, el yazması kitapları süslemek için sulu boya ile yapılan resimleri ifade eder; İtalyanca minyatura kelimesinden alınmıştır. Daha sonraları kitapları süslemek için yapılan resimlere de bu isim verilmiştir.¹¹ Arap dünyasında duygu ve düşünceleri anlatmada büyük öneme sahip olan minyatür sanatı, İslam dünyasındaki olayları anlatmada da yerini almıştır. Araplar arasındaki geleneğe göre yeni doğan çocuklar sütanne tarafından emzirilirdi. Hz. Muhammed'in annesi Hz. Amine Hatun da Hz. Halime'yi sütanne olarak almıştır. Siyer-i Nebi, İslam peygamberi Hz. Muhammed'in hayatını destanı bir şekilde anlatan bir eser olup, Kahire'de, Memlük Sultanı Berkok'un bir Mevlvi dervişi Erzurumlu Yusuf'un oğlu olan Mustafa'ya yazmasını emrettiği ve 1388 yıllarında tamamlanan Türkçe bir siyer eseridir. Siyer-i Nebi'yi resimlerle süsleyen sanatçılardan birisi de Nakkaş Osman'dır. Siyer-i Nebi'deki diğer minyatürleri ise yardımcısı Ali ve Nakkaş Osman'ın başlarında olduğu minyatür ekibi hazırlamıştır.¹² Eserde yer alan minyatürde bir oda içinde solda Mekkeli kadınlar, ortada yeşil elbisesi, yüzü beyaz peçeyle örtülü olan anne Hz. Amine Hatun görülmektedir. Beyaz kundaklı, yüzü beyaz peçeli, alevi andıran altın yıldız kutsal ışıkla çevrili bebek Hz. Muhammed gülbüz bir kadın olarak betimlenen sütannenin kucağında meme emmektedir. Emzirme temasının minyatür sanatına işlenmesi, oldukça dikkat çekmektedir.

Sanatsal yaratı, insanoğlunun en yüce özgürlük duygusudur; çünkü bu yoldan evrendeki varlığını ve varoluşunu ifade eder. Bir açıdan da, insanoğlunun bu yeniden yaratma işlemini doğurgan doğaya karşı bir meydan okumadır. Kültür tarihinin başlangıcında,

insanoğlunun doğal nesnelere, dış dünyayı değiştirebilecek araçlar yapmasındaki heyecan verici buluşları, yani araç yapma büyüsü, giderek bu büyüye sonsuz olanaklar yükleme çabasına dönüştüğünde, sanat dediğimiz olgu da ortaya çıkmıştır. Kadın, doğadan gelen özelliği içinde zaten yaratıcı bir varlıktır.¹³ Bir çocuk doğduğu anda, annesi de doğar. Daha önce hiç var olmamıştır. Kadın var olmuştur, ancak anne, asla. Bir anne kesinlikle yeni bir şeydir.⁸ İtalya'da Rönesans'ı başlatan insan olarak bilinen Leonardo Da Vinci'nin 1482 (ya da 1490) yılında yaptığı "Madonna Litta" adlı resminin merkezinde ikona gibi duran Hz. Meryem ve emzirdiği bebek Hz. İsa bulunmaktadır. Hz. Meryem figürlerinin başının üzerine yerleştirilen sarı ışık halkasını çizmeyen Da Vinci, bize burada anne ile oğlun H32ristiyanlık açısından değil; birbirleri için ne kadar kutsal olduklarını anlatmaya çalışmaktadır. Yani, Hz. Meryem'in kutsallığı anneliğinden gelmektedir ve bunu anlatmak için ışık halkasına değil, yüz ifadesine bakılması gerekmektedir.¹⁴ XV. Yüzyıl'da Belçika'lı ressam Rogier Van der Weyden tarafından resmedilen "Saint Luke drawing the Madonna" adlı eserde Hz. Meryem'in, oğlu Hz. İsa'yı emzirirken resmedildiği görülmektedir. Aynı dönemde Fransız ressam Jean Fouquet "Virgin and Child Surrounded by Angels" isimli tablosunda melekler tarafından etrafı çevrilmiş olan Hz. Meryem'i bebeğini emzirir halde resmetmiştir.¹⁵

Sanat ve sanatçı kavramı 1700'lü yılların sonlarına dek pek bir şey ifade etmiyordu. O dönemlerde özellikle resim ve heykel başta olmak üzere plastik sanatlar kilisenin egemenliği altındaydı. Eserler kilisenin istekleri doğrultusunda yapılıyordu. Portekizce 'Barucca' kelimesinden adını aldığı düşünülen Barok Sanatı, Rönesans boyunca egemen form olan formüsel manierist tarza bir tepkiydi. Barucca, Portekizce'de garip biçimli ve eğri büğrü incilere verilen isimdir.¹⁶ Bu dönemde kilisenin sanat üzerindeki hâkimiyeti ve Barok tarzın Bernini, Rubens, Caravaggio, Rembrandt ve Vermeer gibi yetenekli ressamlar tarafından benimsenmiş olması, pek çok dini figürün kullanılmasına ve bu sebeple de Hz. Meryem ve Hz. İsa'ya ait çok sayıda emzirme temalı eserin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Heykeltıraş Bernini yaşadığı dönemde ikinci Michelangelo olarak ünlenmişti. Onda anıtsallık,

kuvvetli bir hayalgücü, epik bir büyüklük esini, Rönesans'la sıkı bir akrabalık vardır. Gian Lorenzo Bernini'nin projeleri Yüksek Barok'un coşkulu atak ve zengin anlatım biçimini vurgulamaktadır. Barok heykelin özellikleri Bernini'nin bu dönemdeki eserlerinin hepsinde görülmektedir. Heykellerinde saçların doğallığı, giysilerin rüzgarda dalgalanışı ve elbise kıvrımları; vücut ve yüzün konuya göre aldığı durum mermer malzemeye başarılı şekliyle işlenmiştir. 1627-1628 yıllarında oluşturduğu "Charity with Four Children" adlı eseri Vatikan'da sergilenmekte olup, dört çocukla bir kadının figürlerinin bir arada şekillendirilmesiyle oluşmuştur. Üç çocuk kadının etek uçlarında ve yanında dururken, diğer çocuk kadın tarafından emzirilirken heykelleştirilmiştir.

Japon dünyasına bakıldığında ise Batı dünyasından farklı sanat tarzlarının kullanıldığı görülmektedir. Ukiyo-e Türkçe adıyla "Yüzen Dünya", Edo Dönemi'nde ortaya çıkan bir geleneksel Japon resim sanatı türüdür. Ukiyo-e aynı zamanda "Hüzünlü Dünya" anlamına da gelebilecek etkileyici bir Budist kelime oyunudur. Çoğunlukla doğa temalarını konu alan bu sanat alanında bilinen en önemli sanatçılar arasında sayılan Kitagawa Utamaro, 1802 yılında ürettiği "Pearl Divers" adlı eserinde çocuğunu emziren, aynı zamanda saçlarını tarayan bir kadını konu almıştır. Bu eseriyle doğanın ve doğal yaşamın bir parçası olan emzirme, günlük hayatın işleyişini ve durağanlığını göstermek için etkileyici bir şekilde işlenmiştir.

En büyük Yunan kahramanlardan biri olan Herakles'i, Romalılar Hercules (Herkül) olarak tanır. Herakles, insanın doğaya karşı yenilmez oluşunu, kuvvet ve dayanıklılığı simgeler. Yunan mitolojisinde yer alan bir efsaneye göre Hera'nın kıskançlığından korkan Alkmene, Herakles'i Thebai'nin dışında bir tarlaya bırakır. Bu sırada Zeus'un isteğiyle Athena, Hera'yı yanına alarak yürüyüşe çıkmıştır. Bebeği gören Athena, şaşırması gibi yaparak çocuğu Hera'ya gösterir ve "Haydi, senin memelerinde nasılsa süt var, izin ver de şu küçük yaratık da birazını emsin." der. Hera, beklemeksizin çocuğu emzirmek için kucağına alır. Herakles, Tanrıça'nın memesini öyle kuvvetli emer ki Hera, duyduğu acıyla bebeği yere fırlatır. Bu arada göğsünden fışkıran süt, gökyüzüne ulaşarak adına Samanyolu (Süt

Yolu, Milky Way) denilen yıldız kümesini oluşturur.¹⁷ İsveçli heykeltıraş Johan Niclas Byström bu olayı 1830 yılında "Hera [Juno] with Hercules child" adlı eserinde Yunan Tanrıça Hera'nın bebek Herkül'ü emzirme anını konu edinerek işlemiştir.

Picasso, 1901'den sonra Barselona ve Paris'teki sanat yaşamında resimlerinde belirgin olarak mavi renge yer vermektedir. Sanatçının bir süre Barselona ile Paris arasında gidip geldikten sonra Paris'e yerleştiği bu dönemde yaşam koşulları iyi değildir. Maddi sıkıntı içindedir. Resimlerinin konusu olan yoksulları, dilencileri, yaşlıları, çocukları, çaresiz insanları, körleri acı, umutsuzluk ve üzüntü içinde tasvir etmektedir. Sanatçı meteliksiz kaldığı ve "Mavi Dönem" olarak adlandırılan bu döneminde, tuval yerine karton ya da mukavva kullanmakta; tuval aldığı ise resmini yeniden işlevlendirmektedir. Picasso, en çok bilinen çalışmalarını bu dönemde yaratmıştır, onlardan biri olan "Yaşlı Gitarist" eserinde başka bir figür daha ortaya çıkmıştır. Bu tabloda boynu bükük gitaristin arkasındaki diğer bir yüz de fark edilmektedir. Gizli portrede çok net olmamasına rağmen, röntgen görüntüleme sayesinde, sonradan eklenen ayrıntılar olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, küçük bir çocuğu emziren bu kadına bir koyun ve boğa da eşlik etmektedir. Picasso 1909 yılında ise "Maternity" adlı eserini oluşturmuş ve bu eser sanatçının Kübizm akımından farklı olarak Neoklasik Dönemi'ne ait olarak ortaya çıkmıştır.¹⁸ Picasso'nun neoklasik anne-çocuk tuvalerinden bazıları kendi içlerinde geniş olmasa da, herhangi birinin etkisi yaşamdakinden daha büyük görünmektedir. Resmedilen annenin çocuğuna bakışı, onların izlendiğini bilmediklerini düşündürmekte, onların etkileşimi hassas lirizmini ve anneliğin sakinleştirici ruhunu çağrıştırmaktadır.

Türk dünyasına baktığımızda ise, İbrahim Balaban 1921 yılında Bursa'da dünyaya gelmiş olup, Türk resim sanatında pek çok eser üretmiştir. Kırsal hayatın bizzat kendisini betimlerken kimi eserlerinde arka planda tarla, dağ, ova, deniz ya da gökyüzü gibi doğal tasvirleri, ön planda ise emekçileri, halay çeken eğlenenleri, tutukluları, emziren kadınları ya da oyun oynayan çocukları konu edinmiştir. Balaban'ın kadınları üretken emekçi kadınlardır. Anadılar, ninedirler, sırtında çocuklarını taşıyan

analardır.¹⁹ “Emziren Kadın” isimli tablosunda köy kadınının tarlada bebeğini emzirini resmetmiştir ve Cumhuriyet Gazetesi’nde 8 Kasım 1953 günkü yazısında Yaşar Kemal, Balaban’ın bu resmi için şöyle yazmıştır: “Bir umut ışığıdır sarıyor insanın içini. Yuyor, temizliyor cümle karanlığı. Balaban söylemek istediğini kestirmeden söylemesini biliyor. Ben Balaban’ın her tablosunu bir türküye benzetiyorum. Şöyle ki, her türkü bir hikâyedir. Bir olaydan çıkmıştır. Olaydan çıkmayan hiçbir türkü yoktur. Olayı anlatınca da hayatı en kestirmeden anlatıyor türküler. İşte Bursa’nın Seçköy’ünden Balaban’ın her tablosunun bir hikâyesi var. Ve hayatından bir parça her tablosu... Rengi ile ışığı ile bir parça...”.

XX. Yüzyıl’a gelindiğinde ise dünyanın birçok yerinde, özellikle gelişmiş ülkelerde, sanat kavramının kabuk değiştirdiği görülmektedir. Bilgisayara ve teknolojiye bağlı gelişen sanat akımları ve çalışmalar oldukça dikkat çekicidir. Sanat, bilginin gelişim hızıyla paralel olarak gelişim göstermektedir. XX. Yüzyıl’ın başlangıcından itibaren, Dada sanatçılarından, performans sanatçılarına, Yeni Dışavurumculara ve diğerlerine uzanan süreçteki sanat oluşumlarına bakıldığında, bilgi çağının hızlı ve çarpıcı gelişimlerine verilen tepkiler ya da yanıtlar olarak bu akımların ortaya çıktığı söylenebilir. Görüntü üreten teknolojik gelişmeler doğanın birebir kopyasını bizlere sunmakla birlikte, çoğaltılabilir olmasıyla da dikkat çekici olmuştur. Resim sanatı için bir tehlike olarak görülse de, fotoğraf teknolojisi aslında resim sanatının önünü açan bir gelişim olarak nitelendirmektedir. İzlenimci sanatçıların yapıtlarını yeni anlamlar yükleyerek oluşturmaları, Kübistlerde üçüncü boyuta ulaşma gibi yeni düşüncelerin ortaya çıkışı ve art arda gelen diğer akımların doğuşunun bu gelişmeden kaynaklı olduğu düşünülmektedir.²⁰

1936 yılında ABD’li fotoğrafçı Dorothea Lange, başta Kuzey Amerika olmak üzere tüm dünyayı etkileyen Büyük Buhran döneminde federal hükümet tarafından göçmen işçilerin durumunu belgelemek için bölgeyi keşfederken, göçmen anne Florence Owens Thompson’ı fotoğrafladı. Otuz iki yaşındaki Florence, o sırada çocuklarıyla birlikte Kaliforniya’daki göçmenler kampının yakınındaki geçici bir barınakta oturmaktaydı. Çocuğunu emzirirken çekilen ve “Göçmen Anne” ismi ile yayınlanan bu fotoğraflar, Büyük

Buhran çağındaki yoksulluk ve çaresizliğin kesin görüntüleri haline gelmiş oldu.

1970’lerde süt vermek genç annelerin işe devam etmesine olanak tanıyan biberonla yapılıyordu ve emziren kadınların sayısı oldukça azdı. Bugün emzirmeye gösterilen önemin geldiği nokta, Amerikalı annelerin kurduğu bir derneğin verdiği mücadeleye ve uyguladığı parlak stratejiye bağlıdır: La Leche League (LLL). Her şey 1956 yazında Chicago’da yapılan bir piknikle başladı. Mary White ve Marian Thompson adlı iki anne bebeklerini bir ağacın altında emziriyordu. Diğer anneler hayranlıklarını ve meraklarını göstermek için onlara yaklaşmıştı, çünkü emzirmek onlar için zor bir eylemdi. Mary ve Marian ise emzirmeyi öncelikle bir kadın sanatı olarak niteliyorlardı. Kendileri gibi beş kadınla birlikte, zorluklara göğüs gererek emzirmek isteyen bütün kadınlara “anneden anneye” yardım sağlamak için LLL’yi kurdular. İlk toplantı 1956 yılının bir Ekim akşamında Mary White’ın salonunda yapıldı. Üç haftada bir kadınlar, emzirmenin faydalarını konuşmak ve emzirme hakkında tavsiye ve yardım almak üzere bir araya geliyorlardı. League, 1958’den itibaren emzirme konusunda bilgileri özetleyen ve emzirenlerin kutsal kitabı haline gelen, meşhur kitabı “The Womanly Art of Breastfeeding’i” yayımlamaktadır. Kitabın satışı 1990’da iki milyonu aşan sayılara ulaşmıştır.⁹

Fotoğrafçılık sanatının popülerleşmesiyle birlikte, pek çok farklı yerde emzirme ve anne sütü teması kullanılmıştır. 1984 yılında Hindistan’da bebeğini emzirirken çekilen bir kadına ait fotoğraf, posta pulların üzerine basılmış, emzirme teması posta pullarında da kullanılmıştır.²¹ Benzer şekilde Papua Yeni Gine, Myanmar, Lüksemburg, Fransa ve pek çok ülke posta pullarında emzirme temasını kullanmıştır.

1989’ da, “Contrasts in Black & White” isimli sosyal içerikli reklam kampanyasında “eşitlik” teması işlenmiştir. Bu kampanyada, siyah bir kadının emzirdiği beyaz bebek fotoğrafı, siyah ve beyaz ırk karşıtlığı olarak kullanılmıştır. Reklam afişinde kullanılan kadın imgesinde, üzerine kırmızı hırka giymiş, omuzla karın bölgesi ve göğsü açık-çıplak, elleri ile beyaz bebeği kucaklamış emziren siyah bir kadın olarak yer almaktadır. Fotoğraftaki çıplak kadın imajı, annelik misyonunun evrenselliğini sosyal yaşamın bir parçasının anlık görüntüsünden

öteye götürmemektedir. Toscani, hedef kitlesine sembolik olarak kullandığı fotoğrafları ile marka reklamından çok, sosyo-kültürel mesajlar içeren politik reklamlar sunmuştur. Reklamdaki kadın imajı, kadının sosyal statüsü ile tüketim toplumdaki rolü ve kültürel politik yaklaşımların bir göstergesi olarak betimlemiştir. Reklamı yapılan marka, siyahi kadın imgesi ve ırkçılığa karşı kullandığı üslup ile tüketicilerin sıklıkla karşılaşmadığı bir yaklaşım biçimi sergilemiştir.²²

Günümüze gelindiğinde emzirme konusu anne ve çocuk sağlığında tartışmasız yerini almış olmakla birlikte, halk içinde bebek emzirmenin pek çok toplumda kendi yapısına özgü normlara uymaması sebebiyle, kadın cinsiyetin toplumsal rolünün belirlenmesinde ve yer zaman fark etmeden emzirebilme özgürlüğünün elde edilmesinde çeşitli tartışmaların oluşmasına neden olmuştur. Fotoğrafçı Tina Boyadjieva, emzirmenin doğal ve normal bir süreç olduğunu anlatmak amacıyla içinde Türkiye'nin de olduğu 19 ülkede yeni doğan bebeklerini emziren anneleri tek tek fotoğraflayarak, fotoğraflarını dünyaya sunmuştur.

Geçmişten günümüze insanlar, yaşamlarını sürdürebilmek için tüketim odaklı yaşamışlardır. Bugün ise tüketim, toplumun yaşam biçimi haline gelmiştir. Tüketimin yaşam biçimi haline geldiği günümüzde, kadına ait toplumsal cinsiyet rolleri ve bu rollere bağlı toplumsal meselelerin önemi ve yeri çok büyüktür. Sanatçıların tüketim kültürüne dayalı politikalara karşı duruşlarında bulunmalarıyla, 'Postmodern', 'Hümanist' ve 'Faydacı' kavramlarını içeren, nesneden çok toplumsal mesajlara odaklanan 'Yeni Kavramsalılık' sanat anlayışı, sanat eserlerini şekillendirmektedir. Feminizm'in etkisiyle Postmodernizm - Yeni Kavramsalılık akımlarının kullanılması ve eleştirel yorumları içeren Hiperrealizm (Fotorealizm) akımı, kadın imgesini sorgulayan ve meta-kadın imajını eleştiren yaklaşımlarıyla, toplumların bu konudaki tavırlarını örneklendirmişlerdir. Toplumsal sorunların sanata yansıtılmasıyla gelecek yılların sanat anlayışında da bu kavramların işlenebileceği düşünülmekle birlikte, sanatçıların toplumsal rolleri ve kültürlerin oluşmasındaki yerlerinin hiç değişmeden devam edeceği öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Taburoğlu Ö. Resim söz ve yazı: imge yaratmanın ve bozmanın yolları. Doğu Batı Yayınları, 2013
2. Berger J. Picasso'nun Başarısı ve Başarısızlığı. İstanbul: Metis Yayınları, 2017.
3. Soygür H. Sanat ve delilik. Klinik Psikiyatri 1999; 2: 124-133.
4. Arda Z, Şahin H, Büyükkol S. İlkçağdan modernizme; Bilim, sanat ve felsefe buluşmaları. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi 2013; 2: 136-144.
5. Sarı E. Sanat olgusunun tarihsel süreçte değişen tanımı, işlevi ve değeri üzerine. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2018; 45: 131-154.
6. Özyar A. Antik çağlarda annelik üzerine bazı düşünceler. Cogito, 2015; 81: 60-65.
7. Yurdakök M. Doğa ve İnsan Tarihinde Anne Sütü. İstanbul: Wyeth İlaçları A.Ş., 1996.
8. Northrup C. Women's Bodies, Women's Wisdom: Creating Physical and Emotional Health and Healing. New York: Bantam Books, 2010.
9. Badinter E. Kadınlık mı? Annelik mi? İstanbul: İletişim Yayınları, 2011.
10. Öz E. Wet nurse service in Mesopotamia according to cuneiform documents, Qadiştum women as wet nurse and practice wet nurse in the holy books. Turkish Studies. 2015; 10: 235-248.
11. Binark İ. Türkler'de resim ve minyatür sanatı. Vakıflar Dergisi 1978; 12: 271-289.
12. Çelikbağ T. Osmanlı el yazmaları'nda dini konular ve Siyer-i Nebi minyatürleri hakkında. Tarih Okulu Dergisi 2017; 10: 537-558.
13. Nutku Ö. Kadın ve sanat. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi 2010; 4: 137-142.
14. Madonna Litta, Leonardo Da Vinci. <https://www.arthipo.com/tr-tr/leonardo-da-vinci-madonna-litta-tr-tr.html>. (Erişim tarihi 17.02.2019).
15. Madonna Surrounded by Seraphim and Cherubim, Jean Fouquet. <https://www.kmska.be/en/collectie/highlights/Madonna.html> (Erişim tarihi 17.02.2019).
16. Soğancı İÖ. Sanat Felsefesi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitim Bölümü Ders Notları, 2014.
17. Bonnard A. Antik Yunan Uygarlığı. İstanbul: Evrensel Basım Yayınevi, 2000.
18. Maternity, 1909 by Pablo Picasso. <https://www.pablocicasso.org/maternity.jsp>. (Erişim tarihi 14.10.2018).
19. Balabanizm. International Art Center. İbrahim Balaban "Balabanizm" Sergisi Kataloğu, 2012.
20. Uysal A. Gelişen teknolojiler odağında değişen-dönüşen sanat-sanat eğitimi üzerine bir değerlendirme. 1. Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu 2011; 21-26.
21. Baskota P. Not just Grihalakshmi magazine, Indian postal stamp too featured breastfeeding woman in 1984. The New Indian Express. (Erişim Tarihi: 9 Mart 2018)
22. Candemir T, Candemir T, Öz BB. Sanat ve reklamlarda kadın imajı. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 2017; 10: 493-508.